

Lausunto

01.06.2026

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Suomen Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että korkeakoulutuksen saavutettavuutta, joustavuutta ja jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia kehitetään. Esityksen tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia, mutta esitysluonnokseen sisältyy merkittäviä avoimia kysymyksiä liittyen koulutukselliseen yhdenvertaisuuteen, opiskelijoiden asemaan, avoimen korkeakouluopetuksen tulevaisuuteen sekä korkeakoulujärjestelmän rakenteisiin.

Suomen Kansanopistoyhdistys korostaa, että kansanopistot ovat jo nykyisin merkittäviä korkeakoulujen yhteistyökumppaneita avoimen korkeakouluopetuksen toteuttamisessa. Kansanopistot edistävät korkeakoulutuksen saavutettavuutta, alueellista tasa-arvoa ja koulutuksellista yhdenvertaisuutta erityisesti alueilla, joilla ei ole omaa korkeakoulua.

Lausunnon keskeiset huomiot ovat seuraavat:

- Uudistuksen vaikutuksia koulutukselliseen yhdenvertaisuuteen tulee arvioida nykyistä perusteellisemmin.
- Maksulliseen tutkintokoulutukseen perustuva malli ei saa johtaa tilanteeseen, jossa korkeakoulutukseen osallistumisen mahdollisuudet riippuvat aiempaa enemmän opiskelijan maksukyvyistä.
- Vaikutuksia avoimen korkeakouluopetuksen nykyiseen tehtävään jatkuvan oppimisen väylänä tulee arvioida tarkemmin.
- Kansanopistot ja muut vapaan sivistystyön oppilaitokset tulee tunnistaa nykyistä vahvemmin korkeakoulujen strategisina yhteistyökumppaneina.
- Opiskelijoiden oikeuksien, palveluiden ja tukimuotojen tulee olla selkeitä ja yhdenvertaisia.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Suomen Kansanopistoyhdistys pitää esityksen tavoitteita koulutustason nostamisesta, jatkuvan oppimisen vahvistamisesta ja korkeakoulutuksen saavutettavuuden lisäämisestä kannatettavina.

Esitysluonnoksessa jää kuitenkin osittain epäselväksi, millä tavoin ehdotettu malli käytännössä edistäisi näitä tavoitteita. Erityisesti on tarpeen arvioida tarkemmin, tavoittaako uusi tutkintoreitti niitä opiskelijaryhmiä, jotka nykyisin ovat aliedustettuina korkeakoulutuksessa, vai hyödyttääkö se ensisijaisesti niitä, joilla on jo valmiiksi taloudelliset ja sosiaaliset mahdollisuudet rahoittaa opintojaan.

Korkeakoulutuksen saavutettavuus ei tarkoita ainoastaan alueellista saavutettavuutta, vaan myös taloudellista, sosiaalista ja pedagogista saavutettavuutta.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Suomen Kansanopistoyhdistys katsoo, että sääntelyssä tulee tunnistaa nykyistä vahvemmin kansanopistot ja muut vapaan sivistystyön oppilaitokset korkeakoulujen strategisina yhteistyökumppaneina.

Kansanopistot ovat jo pitkään toteuttaneet avoimia korkeakouluopintoja yhteistyössä korkeakoulujen kanssa ja niillä on valmius tukea opiskelijoiden ohjausta, opintojen etenemistä ja saavutettavuutta myös uudenaikaisissa tutkintotavoitteisissa malleissa. Kansanopistojen historiallinen kokemus kansankorkeakouluina tarjoaa myös arvokasta osaamista korkeakoulutuksen saavutettavuuden kehittämiseen.

Yhteistyötä korkeakoulujen ja vapaan sivistystyön oppilaitosten välillä tulisi vahvistaa rakenteellisesti sekä tukea tarkoituksenmukaisilla rahoitus- ja kannustinmalleilla.

Lisäksi esityksessä tulisi täsmentää opiskelijoiden asemaa, oikeuksia ja velvollisuuksia. Erityisen ongelmallinen on tilanne, jossa samoihin opetusryhmiin osallistuvilla opiskelijoilla voi olla erilainen asema opintojen maksullisuuden, opiskelijapalveluiden ja opintososiaalisten etuuksien näkökulmasta.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Suomen Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että avoimen väylän kautta tutkintokoulutukseen siirtyminen on opiskelijalle selkeä, ennakoitava ja yhdenvertaisesti saavutettava koko maassa.

Tämä edellyttää valtakunnallisesti mahdollisimman yhtenäisiä käytäntöjä, selkeitä valintaperusteita sekä laadukasta opinto-ohjausta.

Opiskelijalla tulee olla riittävä varmuus siitä, millä ehdoilla opinnot johtavat tutkinnon suorittamiseen. Muutoin on vaarana, että opiskelija käyttää merkittävästi aikaa ja taloudellisia resursseja opintoihin ilman riittävää ennakoitavuutta opintopolun toteutumisesta.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Suomen Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että tutkintoa avoimessa korkeakouluopetuksessa suorittavien opiskelijoiden toimeentulo ja opiskelumahdollisuudet turvataan riittävästi.

Opintotuen ja muiden opiskelun tukimuotojen puute rajoittaa merkittävästi mahdollisuuksia opiskella aikuisena. Mikäli tutkinnon suorittaminen avoimessa korkeakouluopetuksessa mahdollistetaan, tulee opiskelijoiden toimeentuloa koskevat ratkaisut arvioida kokonaisuutena.

Ilman riittäviä tukimuotoja on vaarana, että tutkinnon suorittaminen avoimessa korkeakouluopetuksessa on käytännössä mahdollista vain niille opiskelijoille, joilla on omaa varallisuutta tai mahdollisuus rahoittaa opintonsa työnteolla.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Suomen Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että tutkintoa suorittavat opiskelijat ovat yhdenvertaisessa asemassa opiskeluterveydenhuollon palveluiden suhteen riippumatta siitä, millä koulutusmuodolla tutkintoa suoritetaan.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen on keskeinen osa opintojen etenemistä, opiskelukykyä ja koulutuksellista tasa-arvoa. Opiskelijoiden palvelupolkujen tulee olla selkeitä ja opiskelijoiden oikeuksien yhdenvertaisesti turvattuja.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Suomen Kansanopistoyhdistys katsoo, että vaikutusarviot ovat monilta osin puutteellisia suhteessa uudistuksen laajuuteen.

Vaikutusarvioissa tulisi nykyistä perusteellisemmin tarkastella:

- vaikutuksia koulutukselliseen yhdenvertaisuuteen,
- vaikutuksia eri väestöryhmien mahdollisuuksiin osallistua korkeakoulutukseen,
- vaikutuksia alueelliseen tasa-arvoon,
- vaikutuksia avoimen korkeakouluopetuksen nykyiseen tehtävään,
- vaikutuksia vapaan sivistystyön oppilaitoksiin ja niiden yhteistyöhön korkeakoulujen kanssa.

Erityisesti on arvioitava, voiko maksulliseen tutkintokoulutukseen perustuva malli lisätä koulutuksellista eriytymistä tai siirtää korkeakoulutukseen osallistumisen kustannuksia aiempaa enemmän opiskelijoiden vastuulle.

Lisäksi tulee arvioida, miten tutkintotavoitteisen avoimen korkeakouluopetuksen laajeneminen vaikuttaa avoimen korkeakouluopetuksen nykyiseen tehtävään jatkuvan oppimisen, osaamisen täydentämisen ja matalan kynnyksen koulutustarjonnan väylänä.

Vaikutusarvioissa tulisi tarkastella myös opiskelijoiden yhdenvertaisuutta tilanteessa, jossa samoissa oppimisympäristöissä opiskelevilla opiskelijoilla on erilaiset oikeudet opintotukeen, opiskeluterveydenhuoltoon ja muihin opiskelijapalveluihin.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

-

Muut huomiot ja näkökohdat

Suomen Kansanopistoyhdistys korostaa, että kansanopistot muodostavat merkittävän osan suomalaisen koulutusjärjestelmän joustavia opintopolkuja sekä korkeakoulutuksen saavutettavuutta vahvistavaa infrastruktuuria.

Kansanopistojen alueellinen kattavuus, vahva opiskelijaohjaus ja pitkä kokemus yhteistyöstä korkeakoulujen kanssa tarjoavat hyvät edellytykset kehittää saavutettavia ja joustavia korkeakoulutusratkaisuja myös tulevaisuudessa.

Uudistuksen jatkovalmistelussa tulee varmistaa, että korkeakoulutuksen saavutettavuus, koulutuksellinen yhdenvertaisuus sekä avoimen korkeakouluopetuksen nykyinen tehtävä vahvistuvat eivätkä heikkene uudistuksen seurauksena.

Pantsar Tytti
Suomen Kansanopistoyhdistys-Finlands Folkhögskolförening ry